

С. І. Ціхун

Лікарня

ЛІКАРНЯ – лікувально-профілактичний заклад стаціонарного типу, де населенню надають кваліфіковану та спеціалізовану медичну допомогу. Уже у Стародав. Греції хворих лікували у «ятрейях» – гарно освітлених будинках для лікування та проведення хірург. операцій. У давніх римлян діяли «валетудинарії» – особливі місця для лікування хворих, уперше запроваджені у воєн. час імператором Траяном. Першу держ. велику Л. збудовано 873 р. Ахмад ібн Тулуном в Єгипті (признач. для бідних; у ній були чол. і жін. лазні, відділ. для божевільних). У 4–5 ст. у реліг. громадах Візантії мед. допомогу надавали ченці та черниці, монастирі були центрами мед. знань і при деяких із них діяли Л. Середньовічні європ. Л. створювали за візант. зразками, існували й незалежні Л. на пожертви. Відкривали Л. багатофункціон. і спеціалізов. (для прокажених), притулки для бідних та прочан. Серед найстаріших Л. у Європі – Отель-Діо в Парижі (згадується в 651 р.), св. Варфоломія в Лондоні (створ. 1102), Сан-Спіріто в Римі (засн. 1204 Папою Римським Інокентієм III). У літописах Київ. Русі 11–12 ст. є згадки про монастир. Л. у Києві, Переяславі, Луцьку, Львові, Чернігові та ін. У багатьох монастир. Л. практикували вправні в лікуванні ченці, знання яких ґрунтувалося на медицині народній. Відомості про монастир. Л. та відомих цілителів Антонія Преподобного, Даміана, Агапіта Печерського містяться у «Києво-Печерському патерику» (12 ст.). У першій монастир. Л., відкритій ігуменом Феодосієм Печерським, піклувалися про інвалідів, надавали допомогу хворим, безкоштовно лікували бідних. Л. будували на найменш доступ. для обстрілів ділянках монастиря; поруч розташовували лазні, городи. При монастирях часто містилися лікарняні палати – келії на 2–6 осіб, відкривали аптеки. У монастир. статуті прописували витрати на хворих, яких годували з монастир. кухні, штат і керівництво Л. (здійснювали спец. доглядачі чи старший над Л.). Мед. допомога в монастир. Л. полягала у застосуванні цілющих трав, мазей. Лікування супроводжували реліг. обрядами. Хворих регулярно харчували, надавали їм чистий одяг, промивали рани. Перебування в монастир. Л. багаті хворі оплачували, їм виділяли окремі келії та забезпечували відповід. доглядом і харчуванням; незаможних лікували безкоштовно (якщо вони могли, працювали певний час на користь монастиря). Іноді при монастир. Л. проводили прийом хворих із навколиш. сіл. У монастирях навчали лікар. мистецтву молодих людей, які згодом одержували право самостійно лікувати. До серед. 14 ст. існували тільки монастир. Л., які перетворювали на військ. шпиталі під час воєн. дій,

облоги міст, на карантинні Л. під час епідемії. Див. також Земська медицина у ст. Земства.

В Україні залежно від адм.-територ. поділу розрізняють Л. обл., міські, центр. рай. та сільс. дільничні (в їхньому складі може перебувати амбулаторія). Осн. структурні підрозділи Л.: приймал. відділ. (з ізолятором, санпропускник), терапевт. і хірург. корпуси, травмпункт, відділ. гінекол., клін., інтенсив. терапії та реанімації, патолого-анатом., для перебування хворих – звичай. і денний (після процедур пацієнти повертаються додому) стаціонари, поліклініка, діагност. (рентгенів., функціонал. діагностики, ендоскопії та ін.), лаб. (клін., біохім. тощо), лікув. (операц. блок, відділ. фізіотерапії, променевої терапії, гіпербарич. оксигенації, гемодіалізу та гемосорбції тощо), аптека, харчоблок, мед. архів, б-ка, морг, адм.-госп. частина. Кер. Л. – гол. лікар (має заст. з мед. частини, поліклін. роботи, експертизи працездатності) призначає та звільняє зав. відділ., які керують роботою ординаторів, старшої медсестри. Структуру та функції Л., порядок роботи, права й обов'язки мед. персоналу врегульовано спец. держ. нормами, положеннями та інструкціями МОЗ України (див. Здоров'я охорона). Л. класифікують за типом організації та спеціалізацією (профілем). Типи організації Л.: децентралізов. (кожне відділ. займає окремий корпус Л.), централізов. (більшість відділ. поєднано в одному корпусі, розташ. на різних поверхах або частинах будинку; за межі будівлі винесено тех. приміщення, харчоблок, поліклін. і патолого-анатом. відділ.), змішаний тип (поєднання особливостей обох видів: є 1–2 великі корпуси з різними відділ. і кілька дрібніших корпусів для деяких відділ.; більшість великих Л. організовано за цим принципом; складається зі стаціонару та поліклін. відділ.). Л. за спеціалізацією: заг. (багатопрофіл. установи спрямов. на діагностику та лікування широкого спектра захворювань; розміщення палат у терапевт., хірург. та інфекц. корпусах планують згідно з профілем лікування), спеціалізов. (для лікування певного типу захворювань: інфекц., кардіол., наркол., нейрохірург., онкол., опікові, офтальмол., психіатр., психоневрол., травматол., туберкульозні, фізіотерапевт., а також швидкої мед. допомоги), дит. (признач. для лікування дітей до 14 р. включно; багатопрофіл. і спеціалізов.), геріатричні (для лікування хворих похилого віку), стаціонари спеціалізов. диспансерів (ендокринол., кардіол., наркол., протитуберкульоз., психоневрол., шкірно-венерич. тощо), ветеринарні (для лікування тварин). Л. називають клінічною (див. Клініка), якщо частину її ліжк. фонду з мед. метою використовують мед. ВНЗи чи НДІ. Створ. також Л. при деяких великих пром. підприємствах.

Бібліографічний опис:

Лікарня / С. І. Ціхун // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-55462>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).